

Urša Pajk
Narodni muzej Slovenije
urska.pajk@nms.si

Dandanašnji aktualne knjige, povezane z izbruhi boleznimi

Med brskanjem po svetovnem spletu vidimo, da je bilo v zadnjem letu izdanih kar veliko knjig, ki so nastale kot odziv na novo koronsko pandemijo. V tujih spletnih knjigarnah je nepregledna množica novih izdaj. Med njimi so strokovne publikacije, poljudni priročniki, dnevniški zapiski, romani, eseji, kriminalke, pesmi, osebne zgodbe oziroma izpovedi, publikacije z nasveti za starše, kako otrokom razložiti nevarno bolezen.

Med epidemijo si vsak od nas na svoj način polepša dan. Knjižni molji zagotovo s knjigami, vsak pa ima svoje priljubljene teme. Eni v temnih in resnih časih radi posežejo po lahkotnejših vsebinah: humorno, ljubezensko, kriminalno, pustolovsko ali celo čtivo za otroke. Drugi zaradi smrtonosnega covid-19 ne spreminjajo svojih bralnih navad, tretji pa posežejo ravno po izdajah, povezanih z okužbami, nalezljivimi boleznimi in virusi. Med brskanjem po svetovnem spletu vidimo, da je bilo v zadnjem letu izdanih kar veliko knjig, ki so nastale kot odziv na novo koronsko pandemijo. V tujih spletnih knjigarnah je nepregledna množica novih izdaj. Med njimi so strokovne publikacije, poljudni priročniki, dnevniški zapiski, romani, eseji, kriminalke, pesmi, osebne zgodbe oziroma izpovedi, publikacije z nasveti za starše, kako otrokom razložiti nevarno bolezen. Na voljo imamo tudi veliko starejših tiskov, ki govorijo o izbruhih boleznimi, kužnosti, osamitvi in umiranju. Od nekdanjih so nevarni, neznani in smrtonosni povzročitelji boleznimi kosili med prebivalstvom, različni pisci pa so jih shranjevali na različne nosilce zapisov. Ohranili so se miti, zgodovinski zapisi, biblijske zgodbe, anekdote, ljudske pripovedke, epi, romani, črtice, pesmi in priročniki. Nekatere med njimi so kot knjižne predloge uporabili ustvarjalci filmov. Nekaj jih bomo našli v domači oziroma zasebni zbirki, druge na policah v knjižnicah ali v virtualnih knjižnicah. Z *Dekameronom*, ki je nastajal med letoma 1348 in 1353, smo se srečali že v osnovni, zagotovo pa v srednji šoli. Leta 2007 se je med knjižničnimi novostmi pojavil *Dekameron v toplicah* angleške pisateljice Fay Weldon. Med platnicami spoznamo ubežnice – ženske, ki pred življenjem, stresom, morda celo izgorelostjo, ki je bolezen sodobnega časa in se nezadržno širi med ljudmi, zbežijo v mondano zdravilišče. V današnjem času sta aktualna tudi

Manzonijeva *Zaročenca* (1827), saj sta postavljena v tragičen čas pustošenja in zloglasne kuge. Italija, leto 1630, ljubezen med Renzom in Lucijo ter kruta realnost. Črna smrt prav tako obravnava Daniel Defoe v delu *Spomini na leto kuge* (1722), v njem je rdeča nit pripovedi pustošenje kuge v Londonu leta 1665. Sledi povest *Črni pajek* (1842), ki jo je zapisal švicarski duhovnik Albert Bitzius pod psevdonimom Jeremias Gotthelf. Živalski monstrum – uničevalni pajek je personifikacija za kugo, ki mori med prebivalci v odmaknjeni alpski dolini. Epidemije se je na papirju lotila tudi ženska – Mary Shelley v knjigi z naslovom *Zadnji mož* (1826). Ameriški pisec Edgar Allan Poe, znan po svojih temnih, grozljivih in srhljivih zgodbah, je črna smrt preimenoval v rdečo v svojem znanem delu z naslovom *Maska rdeče smrti* (1842). Začetek sicer spominja na Boccaccia, saj se tudi v tem delu skupina ljudi umakne na varno, da bi počakala do konca nevarnosti, ampak je to edina podobnost. Tukaj ni lahkotnih pripovedi za krajšanje časa, ampak bolj za nebrzdan hedonizem in pozabo. Ena bolj iskanih in branih v letošnjem letu pa je *Kuga* (1947) Alberta Camusa, močno, pretresljivo in pomenljivo branje. Še dve literarni klasiki, mimo katerih ne moremo – Mannovi mojstrovini *Smrt v Benetkah* (1912) in *Čarobna gora* (1924). V prvi med beneškimi kanali, gondolami, markantnimi kulturnimi spomeniki pustoši kolera. Tisti, ki smo najprej videli film in šele potem ali ravno zaradi tega posegli po branju, nam iz misli nikakor ni šel prepričljiv Dirk Bogarde v glavni vlogi. V drugem delu pa se srečamo z nevarno in nalezljivo pljučno boleznijo jetiko. Glavni junak in njemu podobni so obsojeni na zdravljenje v sicer idiličnem gorskem zdravilišču, ampak navkljub lepemu kraju bdi nad njimi zavedanje o smrti, izoliranosti in zapuščeni. Še ena publikacija, povezana s kolero, je Marquezova *Ljubezen v času kolere*

(1985). Čudovita stvaritev, katere glavno vodilo je sicer ljubezen, ampak brez bolezni zagotovo ne bi imela takega zapleta in razpleta. Ne le z naslovom *Steklina* (1983) pisca Borislava Pekića, ampak tudi s samo zgodbo ne razočara niti ta knjiga. V njej se preplete več niti – vohunstvo, mutiran virus, letališče in usoda potnikov. Gre za del trilogije o Pekićeви viziji prihodnosti. Pretresljiv je Saramagov *Esej o slepoti* (1995), ki senzibilno opisuje izgubo človečnosti in razsodnosti med fiktivno epidemijo bele slepote. Nič manj ganljivo in boleče ni delo *Nemeza* (2010) pisatelja Philipa Rotha, ki bralca postavi v leto 1944 in čas epidemije otroške paralize v judovskem delu ameriškega mesta Newark v državi New Jersey. Napet, akcijski, kratkočasen roman *Izbruh* Richarda Prestona (1994), ki obravnava hemoragično mrzlico ebolo, bomo hitro prebrali in tudi prej pozabili, saj na nas ne bo imel takega učinka kot prej naštete knjige. Med avtorji, ki spadajo v to družbo, naštejmo še Stephena Kinga, Deana Koontza in Dana Browna. Več kot aktualna in skoraj še čisto sveža je knjiga Paola Giordana s preprostim in nedvoumnim naslovom *V času epidemije* (2020). Sedemintridesetletni italijanski doktor fizike in pisatelj je začel pisati svoje delo, ko je v Italiji izbruhnila bolezen SARS-CoV-2. V njem razmišlja o izvoru oziroma naravi virusa, bolnih, karanteni, samoti, zaznamovanosti, posledicah in prihodnosti. Vsem nam postavlja vprašanje o ekologiji, našem razmerju z naravo in išče odgovore za pandemijo v vzvišenem odnosu človeka do rastlinskega in živalskega sveta. Spomladi je v Franciji izšel prevod Jančarjevega romana *Galjot*, ki je prav tako luč sveta ugledal v najprimernejšem času. Drago Jančar je delo napisal, ko je bil star trideset let in si ni predstavljal, kako preroška je njegova vsebina. Glavni akter namreč beži pred inkvizicijo in črno smrtjo, proti slednji se bori s česnom, zelišči in vinom. Pomenljiv je tudi kriminalni roman z naslovom *Teorija umora*, ki je izšel lansko leto. Avtor Andrew Mayne se v

fiktivni pripovedi o umorih ukvarja tudi z virusi, ki v človeku lahko sprožijo morilski gon. V letu 2020 je izšla publikacija *Karantenofofija* filozofa dr. Tomaža Grušovnika. Znanstvenik se pobližje loti pojmov, kot so zanikanje, nevednost, spremembe in novosti v človeškem življenju, ki so posledica izbruha nove bolezni. S filozofskimi vprašanji se v publikaciji *Človek človeku virus* spopade tudi sociologinja in filozofinja dr. Renata Salecl. Esej, ob katerem bomo zajeli sapo in razmišljali o družbi, pandemiji, militarizmu, avtoritetah, banalnih človeških potrebah, karanteni in o sebi. Na knjižni meni je dodal svoje tudi novinar in trenutni dopisnik iz Rima Janko Petrovec. *Karantena. Rim.* so zapiski o osamitvi, bolezni, stiski, epidemiji v Italiji, občutkih, a nas ne zamorijo, ker jih preplete z duhovitostjo in iskristovostjo. Poleti se je prijateljicam knjigam pridružila zbirka esejev *Intimations* angleške pisateljice Zadie Smith, v katerih med drugim spregovori tudi o rasizmu in ga primerja z pogubnim virusom. Ne spreglejmo poezije. *#Ta čas; 50 dni, 50 pesmi* je nastajala od sredine marca do začetka maja 2020. Gre za izbor petdesetih pesmi, ki jih je urednik Andrej Ilc izbral iz bogatega nabora svetovnega in slovenskega pesništva. Vsak dan je objavil po eno pesem na socialnih omrežjih in lahko bi rekli, da je z njimi obarval naš vsakdan, saj se dan lahko pozna tudi po verzih. Med prvim valom epidemije je nastala knjiga *Breze: 40 poganjkov od marca do maja 2020* prevajalca, kritika in pisatelja Aleša Bergerja, v kateri so njegovi zapiski, ki so nastali med osamitvijo zaradi covid-19. Knjig, ki so aktualne med že drugim valom epidemije, je veliko, zato smo jih veliko zaobšli oziroma spregledali. Nekatere pa so še v fazi nastajanja, ustvarjanja ali urejanja. Knjig željni se že veselimo vseh novih. Zato ker smo bralci in knjižničarji ob enem, smo se morali sprehoditi tudi po matični knjižnici in poiskati kaj primernega, saj se v vsaki knjižnici najde kaj aktualnega. V Knjižnici Narodnega muzeja Slovenije

med starejšim gradivom zasledimo tiske, povezane s tifusom, kolero, jetiko, davico, zlatenico in še bi lahko naštevati. Sem spadajo tudi štiri disertacije iz prve polovice 19. stoletja. Tokrat bomo izpostavili dve – prva je disertacija o koleri zdravnika in prevajalca Mihe Tuška iz leta 1832, druga pa razprava o kugi zdravnika in veterinarja Janeza Krstnika Lavrina iz leta 1818. Med drugimi publikacijami pa naštejmo: *Najhujši sovražniki: lahko umevna razlaga o roditeljih nalezljivih boleznih* (1908), ki jo je spisal časnika, pisatelj in satirik Rado Murnik, *Občeraumljivo poučilo o koleri* (1892), še ena o isti bolezni – *Kolera: potrebno poduzhenje sa kméta, kako naj sam sebe in svoje ljudi te strahne bolesni obvaruje* (1831); sestavil časnika in duhovnik Blaž Potočnik, tisk z naslovom *Jetika* (1933) ftiziologa Franca Debevca, nasveti, zbrani v knjižici *Varuj se tifusa in griže!* (1946) zdravnika Ivana Bonača, *Spolne bolezni: ljudstvu v pouk in svarilo* (1907) dermatovenerologa Jerneja Demšarja. Med novejšimi pa omenimo vsaj naslednje: *Die Pest: Ende eines Mythos* – Manfred Vasold (2003), *The Black death 1346-1353: the complete history* – Ole J. Benedictow (2006), *Čas kolere: epidemije kolere na Kranjskem v 19. stoletju* – Katarina Keber (2007), *Epidemics and the modern world* – Mitchell L. Hammond (2020). Naj vsem, bralcem, knjižničarjem, piscem, šolarjem in študentom, čim hitreje mine to temno obdobje. Naučimo se zamotiti z drobnimi opravili, branjem, urejanjem domače knjižnice, delom, različnimi konjički in mislimi na svetlejšo prihodnost ...●

*Naj leto 2021 odstre vse
tancice skrivnosti življenja.
Naj vas objame v sreči in vas
preseneti z nežnimi pogledi.
Naj bo zdravo in usvarjalno.
Z dragocenimi izkušnjami
posejano!*